

Oslo, 14.09.2022

Høringsinnspill til lovutvalg om negativ sosial kontroll, æresrelatert vold, tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og psykisk vold

Vi viser til brev datert 28.06.2022 (deres ref 22/1019-22) og takker for muligheten til å gi innspill til dette viktige lovarbeidet.

Romerike Krisesenter IKS eies av de 12 kommunene på Romerike, og er Norges nest største krisesenter. Vi er et kompetansesenter på vold i nære relasjoner for våre eierkommuner, har et beskyttet botilbud og tilbyr råd og veiledning til voldsutsatte og pårørende. I 2021 hadde vi 271 beboere og 772 dagsamtaler. I en rekke av sakene vi jobber med møter vi mennesker som har vært utsatt for æresrelatert vold, tvangsekteskap og negativ sosial kontroll. Dette høringsinnspillet er basert på våre erfaringer med å jobbe direkte med voldsutsatte.

I høringsbrevet blir vi bedt om å gi innspill på følgende:

- Har organisasjonen/fagmiljøene kjennskap til utfordringer med dagens lovverk?
- Har organisasjonene/fagmiljøenes kjennskap til utfordringer eller særskilte problemstillinger på området som lovutvalget bør utrede?
- Har organisasjonene/fagmiljøene kjennskap til om tematikken reiser særlige utfordringer knyttet til LHBTIQ+, personer i lukkede trossamfunn, personer med nedsatt funksjonsevne eller andre grupper?

Som svar på disse spørsmålene løfter vi i dette høringsnotatet frem noen områder vi opplever utfordrende med dagens lovverk, samt områder der det er behov for nærmere utredning.

Æresrelatert vold og vold i nære relasjoner.

Vi opplever det som utfordrende at æresrelatert vold til tider arbeides med som et fenomen adskilt fra andre typer vold i nære relasjoner. Dette reflekteres også i at det er ulike handlingsplaner for vold i nære relasjoner og æresrelatert vold, som følges opp av ulike direktorat. Denne splittelsen erfarer vi også i møte med politi og hjelpeapparat – at det er forskjellige team som jobber med sakene, og ulike hjelpetiltak rettet mot de voldsutsatte. På den ene siden ser vi behovet for å fange opp og identifisere æresrelatert vold, og at det i disse tilfellene kan være behov for andre typer sikkerhetsvurderinger og hjelpetiltak. På den andre siden opplever vi at denne to-delingen av komplekse og sammensatte fenomen kan skape frykt og berøringsangst i hjelpeapparatet, samt bidra til å skape og forsterke en oppfatning av at æresrelatert vold er forbeholdt innvandrer-/minoritetsmiljøer. Det kan også fremstå som mer utfordrende og «voldsomt» for hjelpeapparatet å gå inn i slike saker. Her mener vi det er viktig at det presiseres, både i lovverk, veiledere og i informasjon for øvrig, hvordan æresrelatert vold og andre typer vold i nære relasjoner henger tett sammen og hvordan de skiller seg fra hverandre. Det er også nødvendig med tettere samarbeid og mer overlapp mellom både politi, fagmiljøer og hjelpetiltak som jobber med henholdsvis æresrelatert vold og vold i nære relasjoner. Vi ser også behov for bedre fenomenforståelse og risikoforståelse i domstolene i saker som omhandler æresrelatert vold.

Gutter og menn utsatt for æresrelatert vold og negativ sosial kontroll

Vi erfarer at æresrelatert vold og negativ sosial kontroll rettet mot gutter og menn ofte går under radaren, fordi menn og gutter anses både av politi og hjelpeapparat som potensielle voldsutøvere heller enn potensielt utsatt. Vi har også erfaring med saker hvor menn kan være både voldsutsatt og voldsutøver, for eksempel ved å bli presset av sin familie til å utøve kontroll av eller vold mot andre familiemedlemmer. Menn og gutter har ofte en høyere barriere for å søke hjelp, både fordi det kan være mer skambelagt å være voldsutsatt mann, og fordi de frykter å ikke bli trodd og tatt på alvor av hjelpeapparatet. Det er viktig at det tydeliggjøres i lovverket og at kunnskapen ute i politi og hjelpeapparat økes på dette området, slik at også menn som er utsatt fanges opp og får hjelp. Det må også sikres at hjelpetiltak er utformet slik at de kan gi hjelp uavhengig av den voldsutsattes kjønn og kjønnsidentitet.

Unge voksne under videregående opplæring og livsopphold

De senere årene har vi på Romerike Krisesenter hatt en betydelig økning av unge voksne under videregående utdanning. De oppsøker krisesenteret fordi de er utsatt for ulike typer vold i hjemmet, fra foreldre eller andre i nær familie. Flere av dem har opplevd sterk grad av negativ sosial kontroll i tillegg til fysisk vold, uten at dette har vært fanget opp av andre kommunale instanser før de fylte 18 år. Vi opplever at disse unge voksne i praksis faller mellom flere stoler i hjelpeapparatet. De har ikke rett på ettervern fra barnevernet. Å få innvilget økonomisk hjelp fra Nav til livsopphold og bolig kan være krevende i møte med enkelte Nav-kontor, som henviser til at det er de foresatte som har forsørgerplikt frem til ungdommene er 23 år når de er i videregående utdanning. Det kan være vanskelig å hjelpe dem ut av volden hvis de er økonomisk avhengig av voldsutøver. Her ser vi behov for at det utredes hvilke muligheter som finnes i eksisterende lovverk, samt behov for eventuelle endringer i lovverket, for å gjøre det mulig for dem å bli økonomisk uavhengig av sin familie.

Vi erfarer også at denne gruppen unge voksne ofte har behov for opplæring i grunnleggende ferdigheter og støtte i møte med «systemet» for å kunne klare seg selv, som for eksempel klesvask, matlaging, seksuell og reproduktiv helse, personlig økonomi og søknadsskriving. Det er per nå ingen tjeneste som har ansvaret for å gi denne type hjelp og veiledning, og vi erfarer at dette medfører risiko for at de utsettes for vold på nytt, enten fra samme voldsutøvere eller i nye relasjoner.

Familieinnvandring

I saker der våre brukere har kommet til Norge på familieinnvandring til sin ektefelle, og så blitt utsatt for ulike typer æresrelatert vold, erfarer vi at oppholdsgrunnlaget i seg selv blir en del av voldsbildet. Frykten for å bli sendt tilbake til et land og en familie hvor skilsmisse ikke er akseptert av religiøse og/eller kulturelle fører til at mange velger å bli i et voldelig ekteskap, og ikke tør å fortelle om volden eller søke hjelp. Mange dekker aktivt over hva de utsettes for, av frykt for at de vil havne i en enda vanskeligere situasjon dersom volden avdekkes. Vi opplever at mange ikke er kjent med sine rettigheter, deriblant muligheten for å søke om opphold under «mishandlingsbestemmelsen».

Dette synliggjør behovet for å innføre obligatorisk introduksjonskurs og språkkurs for de som kommer til Norge på familieinnvandring. Det vil være forebyggende i seg selv, fordi det vil sikre et minimum av språkkunnskaper, systemforståelse og kjennskap til egne rettigheter. Det vil gjøre de utsatte mindre isolert, og gjøre dem bedre i stand til å søke hjelp om de skulle ha behov for det.

Familieinnvandring eller menneskehandel?

Vi har flere eksempler på saker der personer som har kommet på familiegjenforening til en ektefelle i Norge har blitt grovt og systematisk utnyttet. Når det gjelder kvinner, blir de utnyttet som arbeidskraft i hjemmet av både ektefelle og svigerfamilie. Kvinnene er ofte svært isolerte, og har liten kjennskap til språket, sine rettigheter og hvor de kan søke hjelp. Når det gjelder menn, blir deres arbeidskraft utnyttet i form av at all inntekt går direkte til partner og svigerfamilie. De kan også ha lite kunnskap om sine rettigheter og store barrierer knyttet til å søke hjelp, som beskrevet ovenfor.

Felles for disse sakene er at de kan ha elementer av menneskehandel, da deres arbeidskraft utnyttes, ofte for en hel storfamilie. Vi ser også at dette gjentar seg, ved at samme voldsutøver henter ny ektefelle som utnyttes på samme måte. Det er behov for å utrede hvorvidt lovverket knyttet til menneskehandel også kan brukes i disse sakene, og om det ligger muligheter i dette lovverket som kan forhindre at samme voldsutøver kan fortsette å utnytte stadig nye personer.

Negativ sosial kontroll og æresrelatert vold i «etnisk norske» miljø.

Vi ser behov for å utrede hvorvidt lovverket slik det er i dag også brukes i saker som omhandler negativ sosial kontroll og æresrelatert vold i lukkede kristne miljø. Vi erfarer at hjelpeapparatet har vanskeligere for å fange opp og identifisere denne type vold fordi det anses som et «forbeholdt» etniske minoriteter. Vi erfarer også at hjelpetiltak som for eksempel kompetanseteamets botilbud i praksis er forbeholdt voldsutsatte med minoritetsbakgrunn.

Personer med funksjonsnedsettelse

Vi ser behovet for å utrede hvorvidt lovverket i praksis brukes i saker der personer med funksjonsnedsettelse lever under negativ sosial kontroll eller opplever æresrelatert vold på grunn av sin funksjonsnedsettelse. Vi har noe erfaring fra slike saker, men ser at de svært sjelden oppsøker oss for hjelp, og vi kontaktes sjelden av andre instanser i slike tilfeller. Vi er bekymret for at disse sakene ikke fanges opp, fordi vold mot personer med funksjonsnedsettelse i utgangspunktet sjeldnere avdekkes, og lett mistolkes eller overses fordi hjelpeapparatets fokus er på diagnosen/funksjonsnedsettelsen. Det kan også være manglende kunnskap hos familie og hjelpeapparatet som gjør at et ønske om å beskytte og skjerme en person kan føre til at de i praksis blir kontrollert og i liten grad har muligheten til å leve selvstendig og ta egne valg. I tillegg kan det være et ønske om å skjule en person eller deres diagnose for omverdenen på grunn av skam. Hvorvidt dette fanges opp av hjelpeapparatet som æresrelatert vold eller negativ sosial kontroll er vi usikre på, og her ser vi behov for både en tydeliggjøring i lovverket og kompetanseheving om hva det omfatter for denne målgruppen.

Vi takker for muligheten til å gi innspill, og ønsker utvalget lykke til med viktig arbeid.

Med vennlig hilsen,

Silje Vold Løwe, Fagleder, Romerike Krisesenter IKS